

Förebyggande av olyckor inom byggnadssektorn

Inom Europeiska unionen är byggnadsindustrin den sektor som har störst olycksrisk (*). Mer än 1300 människor som dödas vid byggolyckor varje år. Sett till hela världen är sannolikheten att en byggnadsarbetare skall dödas tre gånger så stor och att han skall skadas dubbelt så stor som arbetstagare inom andra yrken. Kostnaderna för dessa olyckor är enorma för **den enskilde**, för **arbetsgivaren** och för **samhället**. De kan uppgå till en avsevärd del av det kontrakterade priset för bygget.

Mer än 99 % av byggnadsfirmorna i Europa är **små eller medelstora företag**. Små och medelstora företag drabbas därför mest av byggolyckor. Råden i detta faktablad är tillämpliga på företag av alla storlekar.

Ansvar

Projektansvariga, arbetsgivare och entreprenörer (inklusive egna företagare) har ansvar för säkerheten. Tillämpliga krav som fastställs i Europeiska unionens direktiv (?) omfattar:

- Arbetskyddet skall beaktas från planeringsstadiet och framåt inom all **byggverksamhet**. Arbete skall samordnas mellan samtliga parter som är inblandade i planering och genomförande av arbetet.
- **Arbetsutrustning** ska vara säker (omfattar lämplighet, urval, säkerhetsegenskaper, säker användning, utbildning och information, inspektion och underhåll).
- **Varselskyltar för säkerhet och hälsa** ska sättas upp där risker inte kan undvikas eller minskas tillfredsställande genom förebyggande åtgärder.
- **Personlig skyddsutrustning** ska tillhandahållas (skyddshjälm, säkerhetselar, ögonskydd och andningsskydd, skyddskodon etc.) om riskerna inte kan undvikas på annat sätt. Utrustningen ska vara anpassad för de risker som kan finnas.
- Se till att **byggarbetsplatsen och dess omgivning** är säker, t. ex. säkra trafikleder och tillfarter.
- Efterlevnad av ett allmänna **regler** för arbetsmiljön, inklusive: bedömning och förebyggande av risker, prioritering av kollektiva åtgärder för att eliminera risker, samråd med anställda, tillhandahållande av information och utbildning samt samordning av säkerhet med underentreprenörer.

Minimikraven som fastställs i direktiven har införts i **nationell lagstiftning** som kan ställa ytterligare krav.

Anställda är skyldiga att samarbeta aktivt med arbetsgivarna om förebyggande åtgärder och att följa instruktioner enligt erhållen utbildning.

Samråd med personalen är ett krav. Utnyttjande av deras kunskap hjälper att säkerställa att risker lokaliseras och att praktiska lösningar genomförs.

Förebyggande av olyckor - Bedöma riskerna

Det finns många risker vid byggnadsarbete. Det finns dock många "goda exempel" som på ett enkelt sätt kan användas för att förebygga olyckor. Det första steget är att genomföra en **lämplig och tillfredsställande riskbedömning**.

För att försäkra sig om att skaderiskerna för arbetstagare och andra (inklusive besökare och allmänhet som passerar genom byggnadsplatsen) verkligen reduceras skall riskbedömningen ta hänsyn till samtliga risker och faror som finns. Minskning av en risk får inte öka en annan.

Samtliga risker skall identifieras, såväl sådana som uppkommer i verksamheten och på grund av andra faktorer, t. ex. genom platsens utformning. Detta följs av utvärdering av de ingående riskernas omfattning med beaktande av vidtagna förebyggande åtgärder. Har tillräckliga förebyggande åtgärder vidtagits eller behöver mer göras? Resultatet från riskbedömningen kommer att hjälpa till att välja den lämpligaste förebyggande åtgärden.(?)

Förebyggande i praktiken

De huvudsakliga riskerna omfattar arbete på hög höjd, schaktningsarbete och förflyttning av laster. **Prioritet skall ges till åtgärder som eliminerar eller reducerar risken vid källan och ger ett kollektivt skydd**. Individuellt skydd, såsom skyddsutrustning, används när riskerna inte kan minskas mer genom andra medel.

Fortgående **övervakning** och **regelbundna inspektioner** behövs förutom den övergripande riskbedömningen.

Arbete på höjd

Fall från höjder är den vanligaste orsaken till skador och dödsfall inom byggnadsnäringen. Orsakerna omfattar: arbete på byggnadsställningar och plattformar utan skyddsräcken eller utan rätt fästa säkerhetselar, bräckliga tak samt stegar som är dåligt underhållna, placerade eller säkrade.

INRS - Yves COUSSON

(*) Arbetsmiljösituationen i Europeiska unionen – pilotstudie. 2000. Europeiska Arbetsmiljöbyrån. ISBN 92-950-0712-3

(?) <http://europe.osha.eu.int/legislation/> innehåller länkar till **EU-lagstiftning**, uppgifter om kommissionens riktlinjer för små och medelstora företag och om riskbedömning och byggnation samt länkar till medlemsstaternas webbplatser som innehåller **nationell** lagstiftning för att genomföra direktiven och riktlinjerna. Se särskilt direktivet om tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.

(?) Arbetsmiljöbyråns webbplats ger byggnadsinformation på http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/construction/

Informationen i detta faktablad är inte avsedd att ersätta gemenskapernas eller medlemsstaternas officiella texter.

Hela byggnadsprocessen skall planeras för att minimera fallriskerna. I projekteringsstadiet kan skydd mot fall planeras. Risken kan minskas genom att sätta upp anpassade skyddsräcken eller som en sista åtgärd, om det fortfarande finns risker, tillhandahålla säkerhetsseklar.

Schaktningsarbete

Före inledningen av varje schaktningsarbete skall alla potentiella risker övervägas - inklusive kantras, att människor eller fordon kan falla ner i schaktet samt att närliggande konstruktioner kan undermineras. Sätt sedan upp lämpliga skydd. Lokalisera och markera alla *underjordiska rör och ledningar* och vidta försiktighetsåtgärder för att undvika dem, säkerställ att *lämpligt material för att stödja* ett schakt finns på plats, säkerställ att det finns en säker metod för att sätta in och ta bort stödjande material. Bedöm vilken *hantering av material* som kommer att behövas och *lämplig utrustning* för det. Säkerställ att utrustning levereras i tid och att byggsplatsen är förberedd för den.

Dagliga inspektioner krävs för att säkerställa att de nödvändiga säkerhetsåtgärderna fortfarande fungerar: Är tillfarten in i och ut ur schaktet säker?

Finns det avspärningar som hindrar människor från att falla ner? Är material, schaktmassor och utrustning upplagd långt från kanten?

Förflyttning av laster

Planera för att minimera förflyttning av material och för en säker materialhantering. Säkerställ att **utrustning** monteras och används av utbildade och erfarna arbetare.

Se till att utrustningen inspekteras, provas och undersöks regelbundet av en behörig person. **Samordna verksamheter på byggarbetsplatsen** - till exempel får inte de som är inblandade i lyftverksamhet utsätta andra arbetare för fara eller vice versa. Där **manuell hantering** inte kan undvikas, organisera arbetsuppgifterna för att begränsa omfattningen av och sträckan för fysisk hantering. Utbilda arbetstagarna om att undvika risker och i teknikanvändning.

Samtliga lyft med mobila kranar skall planeras och utföras av behörig personal. Föraren skall ha fri sikt och kranen skall stå på jämn mark och på säkert avstånd från schakt och kraftledningar.

Allmän "lokalvård" och säker tillfart

Allmän platsorganisation och städning är viktig. Till exempel, säkerställ att det finns *säkra tillfarter* (vägar, gångvägar, stegar, ställningar etc.) till och från samtliga arbetsplatser och att de är fria från hinder; att *material* lagras säkert; att *hål* är omgärdade med staket eller täckta och tydligt markerade; att det finns lämpliga arrangemang för att samla in och *slänga avfallsmaterial* och att det finns lämplig *belysning*.

Utbildning och information

Arbetstagare måste förstå riskerna, deras konsekvenser samt försiktighetsåtgärder de behöver vidta för att agera säkert. Utbildning skall anknyta till verkliga situationer, t. ex. problem man stött på, vad som gick fel och hur man undviker att det upprepas. Behandla risker, förebyggande åtgärder, nödförfarande, rapporteringsproblem, personlig skyddsutrustning, arbetsutrustning etc. Planera för repetitionsutbildning.

Utbildningen skall underbyggas med god kommunikation. Diskussion om hälso- och säkerhetsfrågor samt vidarebefordran av information skall vara en del av gruppmöten.

Personlig skyddsutrustning

Personlig skyddsutrustning skall alltid bäras när det krävs på byggsplatser. Utrustningen skall vara bekväm att använda och väl underhållen samt inte orsaka att andra risker ökar. Utbildning om dess användande krävs. Skyddsutrustning inbegriper: *Skyddshjälm* - om det finns risk för att träffas av fallande föremål eller en person kan slå i huvudet. *Lämpliga skodon* - med tåförstärkningar, sulskydd och halkskydd. *Skyddskläder* - till exempel mot dåligt väder eller med god synlighet så att arbetare syns bättre, t. ex. av fordonsförare.

Kontrollista: Byggnadsställningar och stegar

- Har lämpligaste utrustning valts för att säkerställa säkerheten även vid tillträdesleder och utrymning.
- Används stegar endast när annan utrustning inte motiveras eftersom arbetsuppgiften är kort och risken är låg?
- Har ställningen rests på ett fast underlag?
- Är samtliga skyddsräcken i läge och på rätt höjd?
- Finns tillräckligt antal plankor för plattformen?
- Har plankorna fäst i rätt läge?
- Har några ställningsfästen tagits bort?
- Är stege säkraste och bästa metoden för jobbet?
- Är stegen i gott skick och lämplig för arbetstyp och arbetshöjd?
- Kan stegen placeras så att sträckning undviks?
- Kan stegens över- och underdel sättas fast?
- Är stödytan fast och jämn?

Om något svar är "Nej", behövs en preventiv åtgärd innan arbetet inleds. Åtgärder omfattar:

- Säkerställa att öppningar såsom hål i golv är inhägnade med skyddsavspärningar (t. ex skyddsräcken och fotbrädor) eller övertäckta. Säkra övertäckningen eller markera med en varning.
- Säkerhetskontrollera samtliga ställningselement innan ställningen reses.
- Inspektera stegar före klättring för att säkerställa att de är i gott skick och säkert placerade.
- Använd fallskyddsutrustning på ställningar särskilt innan skyddsräcken och fotbrädor monterats och säkerställ att linor till säkerhetsseklar är fästa i en fast konstruktion och används på rätt sätt.
- Kasta inte utrustning eller material till en lägre nivå, till marken eller på säkerhetsnät.

Ytterligare information / Hänvisningar

Ytterligare information om god säkerhetspraxis finns på arbetsmiljöbyråns webbplats <http://osha.eu.int> Alla arbetsmiljöbyråns publikationer kan laddas ned gratis. "Förebyggande av arbetsolyckor" är temat för Europeiska arbetsmiljöveckan 2001 som organiseras av medlemsstaterna i oktober 2001. Ytterligare information finns på <http://osha.eu.int/ew2001/>. Arbetsmiljöbyråns webbplats har länkar till *medlemsstaternas webbplatser* där nationell lagstiftning och nationella riktlinjer om byggnation finns. <http://se.osha.eu.int/> för Sverige <http://fi.osha.eu.int/> för Finland